

Лекція № 2 Етичні категорії. Етичний кодекс медичної сестри України

План

1. Етичний кодекс медичної сестри України.
2. Основні категорії етики.
3. Значення етичних категорій для медичного працівника.

Категорії етики - основні її поняття, які відбивають істотні риси моралі і становлять теоретичний апарат етики як науки. Категорії етики містять схвалення або засудження вчинків і поведінки людей. Основними етичними категоріями є добро, зло, справедливість, обов'язок, честь, совість, гідність, щастя, сенс життя. У медичній етиці найбільш важливе місце посідають такі категорії: обов'язок, рівність, справедливість, честь, совість, щастя. Розуміння людьми добра і зла, як і всіх інших етичних категорій, зумовлене, в кінцевому рахунку, суспільно-економічним ладом. Звичайно, вплив суспільно-економічних формацій на свідомість, у тому числі і на мораль, не є прямолінійним. Уже в надрах суспільства, побудованого на експлуатації, виникає мораль трудящих, і основні положення її настільки незаперечні, що панівні класи не наважуються відкрито спростовувати їх. Так з'явилися загальноприйняті судження про добро і зло. Любов, дружба, співчуття до слабких і хворих, допомога людям похилого віку, добродійність, милосердя та інші елементарні норми людського співіснування належать до загальнолюдського розуміння добра. Бути добрим не означає бути «добреньким». Добреньким можна бути від душевних лінощів. Медична сестра, яка не робить зауважень хворому, що порушує лікарняний режим, може мотивувати це тим, що не хоче засмутити його, заподіяти йому зло. Але ж порушення режиму спричинить для хворого ще більше зло, і тому зауваження слід робити, але, звичайно, в коректній формі. Не можна вважати добрим і медика, який закриває очі на недоліки в роботі і характері товаришів. З недоліками треба боротися, але без грубості, додержуючи відповідного такту. Адже ми боремося не проти колеги, а проти його

недоліків, бажаючи йому добра. У медичній етиці панує рівність усіх людей перед хворобою і смертю. Справедливість і рівність зобов'язують медичного працівника ставитися однаково гуманно до кожного хворого, незважаючи на нерівність людей в інших відношеннях. Категорія обов'язок найповніше виражає вимоги суспільства до кожного з своїх членів. Вона виражає моральний обов'язок особистості перед суспільством, іншою людиною, і джерелом обов'язку є насамперед інтерес суспільний. Почуття обов'язку формується під впливом суспільних відносин, виробничої діяльності людей. В обов'язку зосереджені ті моральні вимоги, які суспільство ставить до особистості. Почуття обов'язку стає мотивом поведінки людини, тією внутрішньою сутністю, що примушує людину ризикувати своїм життям заради ближнього, воно є найбільш благородною рисою. Категорія обов'язок у медичній етиці розглядається як обов'язок перед хворим, професією, суспільством, він передбачає виконання медичними працівниками свого призначення таким чином, щоб суспільний інтерес ставився вище власного. Поняття обов'язку медичного працівника включає в себе елементи медичної етики: чесне і сумлінне ставлення до своєї повсякденної роботи і готовність принести себе в жертву в ім'я врятування життя інших. Виконання свого обов'язку підносить особистість, і це допомагає долати суперечності між велінням обов'язку і труднощами, що можуть виникнути при його виконанні. Відомо багато прикладів високого служіння своєму обов'язку в діяльності вітчизняних медичних працівників. Найбільш яскраво це відбито в досліджах на собі з метою вивчення причин різних захворювань і пошуку способів лікування їх. Свій обов'язок перед людством виконав один з перших російських епідеміологів Д. С. Самойлович. Він дослідив на собі дію щеплень проти чуми, «чорної смерті», як її колись називали. Епідемії чуми забирали життя сотень тисяч людей. Наслідуючи приклад Д. С. Самойловича, у вогнищах чуми самовіддано працювало багато російських медиків. Ризикуючи життям вони подавали допомогу хворим. Лікар-епідеміолог С. С. Андрієвський шляхом самозараження відкрив причину захворювання на

сибірську виразку. Експерименти на собі проводили Г. М. Мінх і . Й. Мочутковський, з'ясовуючи механізм передавання висипного і поворотного тифу. Російський природодослідник І. І. Мечников повторив дослід Г. М. Мінха — двічі увів собі кров хворого на поворотний тиф. Захворювання загрожувало життю вченого, та завдяки цьому було доведено роль комах у передаванні висипного і поворотного тифу. Категорія честь виражає усвідомлення людиною своєї цінності в суспільстві, а також визнання її з боку суспільства. Поняття честі складається з усвідомлення людиною власної гідності. Гідність розкриває ставлення людини до себе і ставлення до неї суспільства. Таким чином, честь і гідність виражають моральну оцінку і самооцінку людини. Кожна людина не хоче принизити себе в очах інших — це вимога честі. Форма медичного працівника - білий халат і біла шапочка, її можна вважати символом того, що честь медичних працівників не повинна бути заплямована. Почуття честі, внутрішні моральні гарантії тримаються в належній чистоті ділами і думками. Якщо цього немає, то виникає небезпека появи невинного професійного честолюбства, яке може спричинитися до невизнання своїх і чужих помилок, професійного чванства, що може зашкодити хворому, бо медичний працівник, який страждає цим, відстоюватиме свою думку, навіть якщо вона хибна. Категорія совість — найважливіший показник морального становлення особистості, моральна самооцінка, контроль над поведінкою відповідно до норм моралі суспільства, в якому живе людина. Совість — це внутрішній суддя вчинків людини. Керуючись власною совістю, людина неначе судить свої вчинки від свого імені. Відоме прислів'я стародавніх римлян: «Совість — це тисяча свідків». Категорія совісті має наказовий характер, коли вона спрямована на здійснення морального вчинку. Вона залежить від розвитку в людини любові до правди, справедливості, об'єктивності. Медична професія і совість нероздільні. Іще в давнину лікарі це добре розуміли, про що свідчить, наприклад, вислів Гіппократа, який вимагав, щоб «лікар зберігав руки чистими, а совість незаплямованою». Ці слова можна віднести не лише до

лікарів, а й до середніх медичних працівників. Для того щоб бути хорошою медичною сестрою, фельдшером, акушеркою, не досить мати лише добре сформовані професійні навички і вміння. Поняття «хороший медичний працівник» і «знаючий медичний працівник» не тотожні. Хорошим медичним працівником можна вважати лише того, хто нарівні з міцними навичками володіє ще й необхідними для медичної професії душевними якостями, передусім добротою, умінням співчувати, безкорисливістю. У нашій вітчизняній медицині є безліч прикладів поведінки медпрацівників, які служили своїй професії не лише за освітою, а й за покликанням. Серед них В. О. Манасеїн — засновник і редактор популярного в Росії журналу «Врач», якого називали «лікарською совістю», «лицарем лікарської етики». Він завжди різко і безкомпромісно засуджував недостойну поведінку лікаря. Відомий у першій половині XIX ст. московський лікар Ф. П. Гааз за велінням совісті кинув приватну практику і став на службу до Московської пересильної тюрми. Коли його колеги пропонували йому одуматися і відмовитися від прийнятого рішення, Ф. П. Гааз відповів: «Совість не велить». Клініцист Л. Л. Гіршман був відомим і шанованим у народі, бо він безплатно і безкорисливо лікував бідних. За своє життя він прийняв безплатно більш як півмільйона хворих. Коли в нього спитали, як він міг прийняти таку кількість хворих, Гіршман відповів, що в нього немає останньої години роботи, а є останній хворий. Люди завжди виявляли і виявляють великий інтерес до медицини, медичний працівник перебуває неначе під наглядом «прихованої камери», бо людині неоднаково, кому вона довіряє своє здоров'я і життя. При цьому люди дуже суворі і вимогливі до медичних працівників. Саме тому висока моральність медика має найважливіше значення в медичній професії. Кожний медичний працівник має глибоко усвідомити ці вимоги, особисті турботи залишати за порогом дому, де чекають від нього допомоги, співчуття, розради, де йому вірять. У 1967 р. в Парижі на Міжнародному конгресі лікарів, присвяченому моралі лікаря, А. Моруа сказав: «Скільки разів у сільській глушині вночі, коли за

вікнами нічого не видно, я бачив, як надія засвічувалася на обличчях при віддалених, ледь чутних, ніби дзижчання комахи, звуках автомобіля. Лікар їде! Сам хворий переставав стогнати, дослухаючись до цього звуку, і навіть стовпчик градусника, що нестримно ліз угору, неначе застиг у чеканні...»

Совість — це велика емоційна сила, що стримує людей від вчинків, які завдають шкоди іншим людям, суспільству, і в той самий час надихає їх на самовіддані вчинки. Ще римський мислитель Ціцерон (106—43 рр. до н. е.) вказував на велику силу совісті: вона віднімає в невинного боязнь і неупереджено малює в уяві винуватця вже заслужене ним покарання. Моральний критерій совісті тісно пов'язаний з розумінням людиною добра, зла, обов'язку та іншими моральними категоріями. Однією з важливих проблем моралі є питання про мету і сенс життя. Це питання завжди було і залишається в центрі уваги кожної людини. Усвідомлення людиною спільності її особистої діяльності з загальним благом спрямовує енергію людини на творчу роботу, на вирішення завдань суспільного розвитку, на здійснення потреб поступального розвитку суспільства, в якому вона живе і працює. Таке усвідомлення наповнює життя людини високим смислом. Людина, яка визначила сенс свого життя, бачить перспективу, без якої життя позбавлене цінності і не виправдовує існування людини. К. Д. Ушинський зазначав: «Задовольніть усі бажання людини, але відніміть в неї мету в житті і побачите, якою нещасною і вбогою істотою стане вона. Отже, не задоволення бажань, а мета в житті є серцевиною людського щастя».

Проблема сенсу життя тісно пов'язана з етичною категорією щастя. Поза глибоким сенсом життя не може бути щастя. Питання про щастя завжди було приводом для дискусій. Етика розглядає щастя як усвідомлене почуття задоволення людиною своїх творчих сил стосовно себе і суспільства. Людина не може бути задоволена своїм життям, діяльністю, тобто бути щасливою, піклуючись лише про своє особисте благо. Рано чи пізно вона починає розуміти безглуздість свого життя. Саме служіння іншим людям, суспільству — найбільше щастя людини. Медична професія одна з небагатьох, яка дає

людині можливість мати повне щастя, бо повернення людям здоров'я або врятування життя приносить задоволення, наповнює життя медпрацівника великим змістом. Принципи гуманізму і моралі медичного працівника

Гуманізм (від лат. *humanus* — людський)—принцип світогляду і моралі, в основі якого лежить упевненість у безмежності можливостей людини. Етика розглядає гуманізм як визнання людини найвищою цінністю, передбачає захист щастя і гідності її, свободи і розвитку. Поняття «гуманізм» і «медицина» нероздільні. Медичну професію називають найгуманнішою, бо медицина виникла з найкращих спонукань людини — допомагати іншому, співчувати, робити добро. Першими лікарями були люди, які не могли байдуже дивитися на страждання. Вони шукали способи лікування хвороб, причини виникнення їх. Таким чином, у самій суті медицини закладено гуманізм — любов до людини.

Вітчизняна медицина у всі часи ставила до лікарів суворі вимоги, ґрунтовані на гуманізмі. Ще Петро I видав документ, що регламентував діяльність лікаря. Особливе місце в історії медицини належить діяльності російських земських лікарів, їхнє життя — це приклад високого гуманізму щодо хворого, їхнє розуміння професійного обов'язку — слава і гордість вітчизняної медицини. Теоретичному обґрунтуванню основних моральних принципів медичного працівника присвячені книги С. А. Позднякової, А. М. Ізуткіна, А. І. Смольнякова, Є. Г. Федоренка. А. І. Смольняков та Є. Г. Федоренко (1978) вважають, що не доцільно розмежовувати принципи гуманного ставлення до хворого подання медичної допомоги всім, хто її потребує, незалежно від расової, політичної, релігійної приналежності, бо подання медичної допомоги всім хворим, незалежно від соціальних відмінностей,— це основна суспільна функція охорони здоров'я, яка є практичним виявом особливої гуманності професії медичного працівника. Поділ цих понять відриває принцип гуманізму від конкретних форм вияву його.

Виходячи з цього, вони виділяють такі моральні принципи медичних працівників:

1. Гуманістична спрямованість медичної діяльності.
2. Заборона, під будь-яким приводом, участі в діях, спрямованих проти фізичного, психічного здоров'я і життя людей.
3. Солідарність медиків у боротьбі за мир проти сил агресії і мілітаризму.
4. «Передусім — не шкодити».
5. Постійне підвищення рівня своїх професійних знань відповідно до останніх досягнень сучасної науки.
6. Індивідуальний підхід до хворого.
7. Додержання колегіальності в роботі.
8. Збереження лікарської таємниці.

Література:

1. С.Вітенко, О.С. Чабан. Обнови загальної і медичної психології. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2003р.
2. І.С.Вітенко, Л.М. Дутка, Л.Я. Зименковська. Обнови загальної і медичної психології. — Київ: —Вища школа, 1991р.
3. Ковальова О.М., Сафаргаліна-Корнілова Н.А., Герасимчук Н.М. Деонтологія в медицині: підручник. Харків, 2014.— 258 с.
4. Етичний кодекс медичної сестри України

Завдання:

1. Ознайомитись з Етичним кодексом медичної сестри України
2. Підготувати тези та тести з теми.